

Landskap: Småland. Upptecknat av: Ivar Sandberg  
Härad: Konga Adress: Siggalycke, Linneryd.  
Socken: Linneryd Berättat av Olika meddelare.  
Uppteckningsår: 1932 Född år i

|                                                   | sid. |
|---------------------------------------------------|------|
| Uppteckningen rör                                 |      |
| Prästerna i Wittenberg och svartkonstboken.       | 4    |
| "Häst-August botade en sjuk bonde, som sedan blev |      |
| predikant och kallades "Klockar-Augusten".        | 5    |
| Orättrådiga lantmätare.                           | 6    |
| "Pyngelgubben"- en originell luffare.             | 7    |
| "Bergmarkarna" - stortjuvar i Göljahult.          | 9    |
| "Älvaleken."                                      | 11   |
| Soldaten, som kunde förgöra djur, stanna blod,    |      |
| ge "pålasse", m.m.                                | 12   |
| Den länge Finnen, som botade sjuka djur och drev  |      |
| bort "förgärning".                                | 14   |
| Trollharar.                                       | 15   |
| Skogssnuvan och den Onde.                         | 16   |
| Pelle Rua - en skojare.                           | 18   |
| Ordstäv.                                          | 20   |
| En gäta om kammen och håret.                      | 22   |
| En visa, som tiggarna brukade sjunga.             | 23   |

|                                           |         |
|-------------------------------------------|---------|
| En ramsa, som barnen här använda vid lek. | sid. 24 |
| Klajsa-gubbe - ett sjöra.                 | 25      |
| En gubbe, som kunde mana Näcken.          | 26      |
| Näcken stämde fiolen.                     | 27      |
| Åkern, som mejades utan människohjälp.    | 28      |
| En man gick "varulv."                     | 29      |
| Trollkunniga kvinnor.                     | 30      |
| Bergtagna av trollen.                     | 31, 32. |
| Den heliga eken på Ulvsåkraholm.          | 33      |
| Tomten på Ulvsåkraholm.                   | 34      |
| Skogssnuvan.                              | 35      |
| Oden.                                     | 36      |
| Glosen.                                   | 37, 39  |
| "Loppsoen".                               | 40      |

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

1

Lektor

Herr Eric Elgqvist,

Växjö.

Jag bifogar härmed några uppteckningar av folkminnen. Materialet är denna gång ej så rikhaltigt som sist. Det beror delvis på att här i Linneryd aldrig levat några verkligt originella eller betydande personer, som dragit uppmärksamheten till sig eller kunnat sätta folkfantasien i verksamhet. Jag har av vissa skäl inte hunnit färdas omkring så mycket i vinter heller och har därför också nått ett magrare resultat än det jag hoppats på. Skulle jag ändå erhålla ett bokpris, så vore jag tacksam för någon årgång av hembygdsförbundets årsskrift.

På sätt och vis kan jag säga, att jag redan fått min belöning. Jag har haft både glädje och nytta av mina samtal med de gamla. Många värdefulla upplysningar angående folklivet här i socknen under gångna tider har jag därunder också erhållit.

Med hälsningar!  
Hogaktningsfullt  
Ivar Sandberg.

Skriv endast på denna sida!

4752

Till Kronobergs läns Hembygdsförbund.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

2

Med anledning av den pristävlan, som utlysts av Kronobergsläns hembygdsförbund, har undertecknad på följande sidor gjort en del uppteckningar rörande folkminnen m.m. Här nedan följer först en förteckning över sagesmännens namn med adress och ålder. Genom att sedan vid varje särskild uppgift utställa sagesmännens initialer, hänvisar jag till denna förteckning.

Högaktningsfullt

Ivar Sandberg

Siggelycke

Linneryd.

4752

## Sagesmännens

| Namn.                | adress.               | Ålder. | Init.      |
|----------------------|-----------------------|--------|------------|
| Karolina Magnusson,  | Siggelycke, Linneryd. | 67 år  | = K. M.    |
| Karolina Andersson,  | Göljahult, Linneryd.  | 73 "   | = K. A.    |
| Karl Aug. Söderberg, | " "                   | 82 "   | = K. A. S. |
| J. G. Krona,         | " "                   | 80 "   | = J. G. K. |
| Ida Johansson,       | Trollekulla "         | 74 "   | = I. J.    |
| Frans Gustafsson,    | Hornanäs, "           | 74 "   | = F. G.    |
| Karolina Gustavsson, | Vrångebo, "           | 89 "   | = K. G.    |
| Alfred Olsson,       | Bro, Älmeboda.        | 77 "   | = A. O.    |
| Matilda Sandberg,    | " "                   | 64 "   | = M. S.    |
| Loran Jonsson        | " "                   | 67 "   | = L. J.    |
| Augusta Rydén        | Siggehult, Linneryd.  | 64(?)  | = A. R.    |
| Oskar Johansson,     | Rönnamåla, "          | 63 år  | = O. J.    |
| Johan Magnusson,     | Siggelycke, "         | 74 "   | = J. M.    |

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

3

Då här i socknen aldrig funnits några herregårdar, har här ej heller bott några höga herrar och fruar som förtryckt allmogen. Någon bestämd tradition om framstående prästmän finns här knappast heller. Nog vet man att berätta om präster, som studerat i Wittenberg och där lärt sig bland annat att mana djävulen, men berättelserna äro inte knutna till någon bestämd person. O.A. säger emellertid, att alla präster, som inte studerat i Wittenberg äro odugliga. Just där skulle de ha fått den rätta invigningen. I Wittenberg fingo prästerna lära sig både två biblarna, både den vanliga bibeln och svartkonstbibeln. Sedan fingo de välja vem av dessa båda de ville följa och bruka(K.M.) Numera skall svartkonstboken vara fastnaglad i en domkyrka med kopparnaglar(K.M.) Om man tog på sig en "klok" prästmans kläder, så kunde man se betydligt mera än vanligt folk.(F.G.)

Vid ett läsmöte frågade prästen efter Moseböckernas antal. Det är fem svarade man. Då skulle en närvarande person ha sagt: "Å det slipper väl inte med mindre än sju". "Tyst, tyst, svarade då prästen, "de två Moseböckerna äro inte intagna i vår bibel. De handla om trolldom och besvärjelser och finns i Wittenberg!"

4752

"Häst-August" botade en sjuk bonde, som sedan blev predikant, och kallades Klockar-Augusten.

Många frikyrkopredikanter har verkat här. Den namnkunnigaste är nog den s.k. "Häst-August". Han åstadkom en omfattande religiös väckelse, och fastän han mötte starkt motstånd och även hotades till livet, lyckades han vinna en allmännaaktning och även undgå hotande faror. Han vistades under predikoturererna här i socknen mestadels i byn Barkabo. A.O. talat om, att i hans ungdom hela skaror med pojkar brukade gå till de platser där Häst-August predikade för att störa honom. Man slog upp dörrarna, man hojtade och skrek. Men August lät sig intet bekomma. När larmet blev alltför intensivt drog han upp sitt bälgspel och spelade och sjöng några sånger, och så blev allt tyst och stilla igen. Ingen vågade bära hand på honom. I Barkabo botade han en lungsiktig bonde, som sedan sålde sin gård och själv verkade som predikant. Denna verkade här i socknen många år, han är känd under namnet Klockar-Augusten.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

5

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Orättrådiga lantmätare.

6

Orättrådiga lantmätare, s.k. "ängamålare", omtalas nästan i varje by. I Svartabäck går en sådan. Många påstå sig ha sett honom. Han drar en lantmätarekedja efter sig när han går fram längs rågångarna. "Där är rätt, men där är orätt", säger han därvid åter och åter. Man kan under vissa nätter höra kedjan slå mot stenarna, när han vandrar fram. (L.J.)



"Pyngelgubben - en originell luffare."LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

7

För en 30 år sedan vandrade här i bygden en originell luffare. Han kallades för "Pyngelgubben". (pyngle = småpaket) Pynglegubben hade otaliga paket med sig. Han blev ytterst förgrymmad när man frågade honom vad han hade i "pynglorna!" "Det är la inga pynglor, det är paket", sa han då. Han var själv ytterst snuskig, men fick dock aldrig något som var rent nog. När han kom in i en stuga började han alltid att torka av på de stolar, där han skulle lägga sina paket, och där han själv skulle sätta sig. Särskilt misstänkte han fruntimren för orenlighet. Bjöd man honom mat, så torkade han alltid först av koppar och tallrikar, som han skulle äta ur. För detta ändamål hade han en mycket smutsig näsduk i fickan. Han var inte dum. Han kunde väl svara för sig. Han hade varor i sina paket, men han tog inte fram och visade något utan på särskild begäran. Om man önskade köpa något av honom, var alltid hans stående fråga denna: "Va skulle det va." Man måste både ange saken och prisläget, innan han tog itu med att knyta upp sina paket. Han hade dyrbara saker. På ett ställe begärde man t.ex. att få köpa glasögon. Genast kom han med ett par sådana. Man ville emellertid skämta med honom och sade, att de voro för simpla. Man ville

Skriv endast på denna sida!

4752

ha fina, guldbågade. "Det skulle ni la ha sagt", sa gubben och letade fram mycket dyrbara och fina glasögon, som man alls inte hade råd till att köpa.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

8

Bergmarkarna - stortjuvar i Göljahult.

Många stortjuvar och stigmän härjade här i socknen förr i tiden. Ryktbarast äro d.s.k. "Bergmarkarna", som bodde i Göljahult. Gamle Bergmark hade där en gård och reste med häst sedan omkring överallt i bygderna och stal. Han hemsökte mest storgårdar. K.A.S. berättar sålunda, att han strax före han blev gripen plundrade Odensvallahult i Urshult. I. J. talar om att Bergmarkarna en gång hemsökte gården Konäs i Tingsås. Där ville de tvinga bonden att säga var han hade sitt silver gömt. När bonden inte letade fram sitt silver, skar man upp munnen på honom, så att den gick från öra till öra. Tjuvgodset gömdes sedan hemma på gården, och i stenrösen lite varstans i Göljahult. Mycket med pengar skall således vara nedgrävda där. För bergsrådet på Lessebo stal han en gång en dyrbar klocka. Den lär han ha gömt i en stenmur i Göljahult. När man slutligen fångade honom hittades oerhört mycket hemma på gården. Silverskedar och sidentyger lågo omspunna med blånagarn och skäktfallsgarn. Ingen vågade säga något eller göra något mot "Bergmarken" eftersom han var mycket våldsam. När man tog honom var han väl beväpnad. Han satt under en stor gran i

Göljahultsskogen och hade både ett laddat gevär och pistoler med sig. En bonde från Siggahult smög sig emellertid fram baki-från och drev till honom i huvudet med en yxhammare, så att han blev något matt och kunde fångslas. Han fördes sedan till en källare, där han hölls i förvar under hela rannsakingen. Denna förrättades också i Göljahult och pågick under åtta dagar. Ännu visas den plats på Gösta Larssons gård i Göljahult, där domaren satt. Det är intill ett päronträd, som kallas "domarpärnen". Bergmark lyckades rymma ut ur fängelset men greps snart åter. Han hade två söner och en dotter. Det gick utför med dessa. Nisse Bergmark dog i fängelse. Karl Bergmark reste till Amerika. Han kom igen med mycket pengar. Han dog för en 40<sup>2</sup> år sedan. Han påstod sig ha grävt ned sina skatter och sedan glömt göm-stället. Därför strövade han omkring och sökte i skogarna. Han ofredade ingen. En dotterdotter till Bergmark levde ännu för 12 år sedan ute i en koja långt bort i skogen, i Hornanäs. Hon förde ett egendomligt, men säkerligen fullt hederligt liv. (K.A.S., K.A. m. fl.)

Enligt K.G. skulle Bergmarks dotter vara den sista, som stod "kyrkskrift" i Linneryds kyrka. "Här kommer jag med mina skällor", sa hon om sina hand- och fot-bojor, när hon skulle ledas fram och ställas framför folket inne i kyrkan.

Smil  
Kongas h.  
Rimnys  
1932

4752 Appt. J. Santberg  
Rimnys

"Älvaleken."

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

11

Skickliga spelmän har här levat men minnena om dem äro ej väl bevarade. L.J. talar om att det i Kappemåla bodde en smed, som kunde spela älvaleken. När han kom till den elvte takten, så dansade både bord och stolar. Själv kunde han då inte sluta upp med musiken. Man måste då skära av strängarna på fiolen. Sin fiol älskade han högt. Han ville inte, att någon skulle röra den. Om det var någon som tog i hans fiol, så kände kände han det även om han var flera mil ifrån den.

I Vrångebo bodde också för en 50 år sedan en person, som kunde spela älvaleken. Man trodde, att näcken lärde dem att spela denna låt. K.A. berättar, att en pojke i Hästaskalla en gång hörde älvorna spela denna låt. Han blev mycket betagen i den. "Jag lever nog inte länge, eftersom jag har hört denna musik", sade han. Han dog ung. Jag har inte hört någon annan tradition om, att älvornas musik skulle båda tidig död.

Soldaten, som kunde förgöra djur, stanna blod, ge "pålass", m.m.

Hemliga krafter trodde man att många voro begåvade med. I Göljahult bodde en soldat som hette Burman. Han kunde förgöra djur, stamma blod och ge "pålass" m.m. K.A.S. berättar, att Burman en gång slog vad med honom, att han skulle sticka en gris, utan att en droppe blod rann, förrän han ville. Burman stack alltså grisen. Kniven visade emellertid inga spår av blod. Han kastade den i snön och kramade till ett slag på grisen. Genast började denne "svettas" som vanligt. En gång hade K.A.S. huggit sig så att en pulsåder i benet skadats. Han var rädd att förblöda. Man skickade efter Burman. Han kom, tog en kniv, skrapade med den på en handduk under det han mumlade något. Det han skrapat av från handduken lade han på såret. Blödningen upphörde genast. En gång sade Burman, att en häst inte kunde gå förbi honom om han ville. En körande kom. Burman gick över vägen. Hästen stannade precis där Burman passerat, över vägen. Burman gick sedan tillbaka över vägen. "Nu kan du köra", sade han. Då gick hästen. När man reste till stan var det inte alltid roligt att ha Burman åkande på en skjuts efter sig. Han kunde nämligen ge hästarna pålass, d.v.s. taga kraft

4752

från hästen framför och ge åt sin egen häst. Han var en gång med  
mäld till Tingeryds kvarn. En oärlig bonde var där samtidigt.  
Denne passade på att ösa ur de andra böndernas påsar i sina egna,  
när inga var i kvarnen. Då han kom till Burmans påse, blev han  
stående och kunde inte röra sig ur fläcken. Burman tillrätta-  
skaffade också stulet. Det kom folk ända från Blekinge för att  
söka honom i detta ärende. Han förvände också syn på folk. På ett  
ställe var han och slaktade en kaly. När denne var flådd, gick  
man in och drack en gök. Då man sedan kom ut, såg gårdsfolket,  
att kalven sprang runt slaktbänken. Det var Burman, som förvänt  
deras syn.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

13

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Den långe Finnen. som botade sjuka djur och drev bort "förgär-  
ning."

14

Den långe Finnen gick här överallt i bygderna och botade sjuka djur och drev bort "förgär<sup>ing</sup>" från från lagårdarna. Folk var mycket rädda för honom. Han handlade också med gifter. Man kunde få köpa "makarje" av honom. Då han renade lagårdar från förgärning, hittade han mestadels s.k. förgäringsknutor bestående av nöthår, svinhår, kalvben o dyl. Dessa knutor brände han upp, vanligen i bakugnen. Ibland bundade han själv tillsammans dylika knutor och brände upp i hål, som man grävde under lagårdströskeln. (K.A.S., M.S. m.fl.)



Anders Frandsens Material Skat

4752

1907. 1. 1. 1907

Koniga  
Linnegård  
1907. 1. 1. 1907

Trollharar.

Var. vilken meddelar

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

15

Trollharar höll man sig lite allmänt  
och åtgärder vidtogos för att komma åt sanket från andras  
gårdar. Ett myller av berättelser kunna de gamla tala om i denna  
sak. Men berättelserna äro inte knutna till någon bestämd per-  
son. Varje gård tycktes ha haft sin kunniga mora. Några rykt-  
bara trollkvinnor, som definitivt höjde sig över medelmåttarna,  
omtalas inte.

4752

Uppf. från Sandberg  
KinnerydSkogssnuvan och den Onde.LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

16

Ber. Oluf Wesslén

Man trodde allmänt, att Oden färdades omkring och jagade häxor och troll. Att rika bönder fått sina pengar av den Onde eller genom förbund med denna, ansåg man också. Här levde för en 50 år sedan åtminstone ett par bönder, som man ansåg ha fått sina rikedomar genom övernaturlig hjälp. Att Oden skulle ha givit dem framgången, har jag inte hört några bestämda uppgifter om. Möjligen har man i senare tid på den Onde överflyttat sina föreställningar om Oden. Jag har hört ett par berättelser, som bekräfta ett sådant antagande.

K.M. berättar: En kvinna skulle sätta till med bak en Tomasnatt. Just som hon skulle börja att älta degen, steg en väldig man in i stugan. Det var en sparrastuga, och mannen räckte nästan upp till ryggåsen. Han hade kommit ridande och hästen stod bunden utanför. Han bad nu, att han och hans båda hundar skulle få vila i stugan en stund. Han lade sig så efter att ha tillsagt kvinnan att väcka honom, så snart hundarna började gnissla. Han somnade genast, men samtidigt började hundarna gnissla. Kvinnan ville inte så med detsamma väcka

mannen. Därför kastade hon till hundarna lite deg, som de genast slukade. Deras oro bleve emellertid allt större och större. Slutligen hade kvinnan kastat till dem all degen för att lugna dem. När hon då inte hade mera att ge, väckte hon mannen. Denne blev arg, för att hon inte väckt honom förut. Han skyndade ut och kastade sig upp på sin blackiga häst samt red i vild galopp därifrån följd av hundarna. En stund därefter kom han med en kvinna liggande framför sig tvärs över hästen. Hon hade långt, ljust hår, som räckte ned på marken. Det var "skogssnuvan". Mannen red fram till kvinnan. Kastade kappan tillbaka och drog en väldig guldring av sin arm och räckte den till kvinnan. Det skall du ha för att du gav mina hundar kristen mat, annars hade de inte kunnat fånga mitt byte. Jag har jagat henne i åtta år. - Mannen är nog den Onde, säger K.M.

K.A. omtalar samma saga i en annan lydelse: En mjölnare var nog oförvägen att mala en Tomasnatt. Då kom det två förskräckliga hundar in i hans kvarn. Han kastade till dem mjöl. Om en stund kom deras herre och red förbi. De skyndade då ut. Han sade då till mjölnaren, att han tack vare det mjöl, denne givit hundarna nu lyckats frånga skogssnuvan. "Min häst tappade sin sko uppe i skogen. Den får du hämta som lön för den tjänst du gjort mig. Men mal inte mer under denna natt, den är min". Mjölnaren hittade skon. Den var av rent guld. Jag frågade K.A. vem mannen var. "Det var nog den rätte Tomas", sade han.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

17

Pelle Rua - en skojarare.

Man tyckte om roligt folk. Ju grovkornigare skämtet var dess bättre. En mycket känd rolighetsminister var Pelle Rua. Han var född i Runebo. Därav namnet. Han gjorde aldrig någonting annat än skojade och ställde till spektakel. Överallt väckte han munterhet. Han beskrives som en rätt lång karl med ljusröd hy och mycket ljusa ögon. Håret var alldeles ljusgult. Från munnen till örat hade han ett väldigt ärr. Det kallade han grimman.

En gång träffade han Kalle i Sånggården i Tingsryd. "Bjud på öl", sa Pelle. "Nej", sa Kalle. I smyg skruvade då Pelle bort muttrarna på Kalles vagn. Alla hjulen ramlade, när denne skulle köra. Han fick gå till smeden, å K. I betalning fick han mycket öl.

En gång slog han vad med en person, att han skulle få ett halvstop brännvin av en snålvarg, som bodde i Tingsryd. Rua kom till den snåle och framställde sin önskan. Han blev förstås nekad, men gick inte. "Jag har inte bråttom," sade han, i det han kröp upp och lade sig i den stora köksspisens. Han gick inte förrän han fått brännvinet.

Det kom ett fint ekipage körande förbi Tingsryd. Rua slog vad om att han skulle stanna det. Han började springa och ropa efter ekipaget. Den, som åkte, Bergen i Karlshamn, frågade vad han ville. "Jo, goa herrskapet," sade Rua, "jag undrar, om jag skall resa till Skåne och trava gåsalorta, eller jag skall stanna här och gå i vall med Olanders gris."

En gång hade han skaffat häst och var på resa nere i Skåne. En kväll körde han in på en gårdsplan där och frågade om att få logi. "Nej, det får du inte", svarade bonden på gården. "Tack, tack," sade Rua. "Det var det bästa folk jag någonsin kommit till." Så spände han från hästen och ledde honom till stallet. Bonden försökte hindra honom. "Behövs inte," sade Rua, "jag ställer väl in hästen själv." Vid merafton slog bonden upp supar till sig och drängen. Rua tömde dem allt under det han pratade med och berömde den nu helt förtörnade bonden. Till kvällsmat hade man gröt. Vid bondens sida låg en stor smörklimp i grötfatet. Rua såg detta. Han sade: "Vi ha väldigt starka karlar i Småland. De vander en silltunna lika lätt som jag vänder det här grötfatet." Sagt och gjort. Nu åt Rua gröt och smör med god aptit. (K.M.)

4752

Ordstäv.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

20

Ordstäv användes här, och en fyndig ordlek uppskattades alltid mycket. De ordstäv jag upptecknat äro dock alla tämligen bekanta. Några tror jag inte äro så kända. Här följer några:

"Tiga är en konst, den står i Jillarur skåp."

"Klok som vipan, som stack sitt näbb i röven och inte fick dän det."

"Skräppor(skryt) är lorta gräs, di växer bara i skitne vräer."

"Första gång myggan fes ble hon aslös." (användes om viktiga personer.)

".Jag drömde, att min röv var en vädermylla, när jag vaknade, gick den." (om och till personer, som planlade mycket och bygde luftslott.)

"Kör i vind," sa Blomster.

4752

"Förlåt jag sitter inför an. Gagne oss moje".(till husbonden  
eller värden på ett ställe.)

"En skoglös gåer, är som en tjur utan reja."

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

21

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

22

En gåta om kammen och håret.

"Styvt stående, slakt hängande, pigorna vill lika gärna som  
drängarna om söndagsmornarna.



4752

En visa som tiggarna brukade sjunga.

De som tiggde brukade sjunga en visa,  
som började så här: "När jag var liten och mor min dog,  
då tomtade jag åt gårdar.  
Jag fick munnen full av frost,  
och ögonen fulla av tårar."

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

23

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

24

En ramsa som barnen här använda vid lek.

Hej sicke dej sicke dontan tontan,  
simeli maka kokeli kaka  
äck, väck, vällingasäck.

En.  
Konga  
Linnegård  
1792

Blondbergent

4752

Cypr. Ivar Sandberg  
Ber olika meddel

"Klajsa-gubbe - ett sjörå.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

25

Sågner och sagor.

Intill eller i sjön Mien låg en väldig hall. Där bodde ett sjörå, som kallades Klajsa gubbe. Hallan kallades Klajsa hall. Mien blev lätt upprörd. Det syntes ibland 3 vita vågor på den. Då var Klajsa gubbe ute och åkte. En fiskare fiskade tillsammans med Klajsa gubbe. Man brukade sedan dela fångsten. En gång hade fiskaren fått ~~braken~~. Dem ville han inte dela med Klajsa gubbe. Han gömde dem bakom en buske. Sen den dagen fick han aldrig mer någon fisk.

Vid Klajsahall var en grotta. En dräng dök in i den. Han fann då därinne en dörr, som ledde till en sal, i vilken stora skatter lågo samlade. Längre bort såg han ännu en dörr till ett rum med ännu större skatter. Han ville hämta skatterna. Han lät sina medhjälpare binda ett rep om livet på honom, varefter han firades ned i grottan. Han skulle dra i linan, när han ville upp. Det gjorde han inte. När man efter en stund drög in linan, hängde det endast ett benrangel i densamma. Sedan dess har ingen vågat undersöka grottan. (K.M.)

Am.  
Kungärd  
Linné

4752 Uppst. 7 Söndag  
Linné

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

En gubbe, som kunde "mana" Näcken.

26

1932

I Göljahult bodde en gubbe, som kunde mana näcken. En söndag var han i Tingsås. Där manade han upp näcken, men glömde att mana honom tillbaka. Innan han gick in i kyrkan blev han mycket sjuk och måste föras hem. På hemvägen kom han att tänka på, att han glömt att mana näcken tillbaka och förstod nu anledningen till sin sjukdom. Han tillsade nu sina ledsagare, att inte bli rädda, när de förde honom in i hans stuga. Därinne hängde det nämligen alldeles fullt med ormar överallt. Det var också näckens verk. (I.J.)

Smil  
Kongä ha  
hinneryd n. a

4752

App. Han Santberg  
hinneryd

Näcken stämde fiolen.

1932

Vid ett gille i Dansaremåla började  
plötsligt bänkar, bord och stolar dansa i takt med spelmannens  
musik. Alltsammans och folket med dansade i väg mot sjön.  
Lyckligtvis mötte man en vedhuggare. Denne förstod vad som stod  
på. Han högg av alla strängarna på fiolen. Annars hade de alla  
dansat till Näcken, som hade stämt fiolen. Lade man fiolen vid  
en sjö skärtorsdagsnatt så kom Näcken och stämde den. (K.M.)

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

27

Åkern, som mejades utan människohjälp.LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

28

Den största åkern i Stångsmåla blev förr i tiden skuren utan att någon människa behövde omaka sig. En skräddare ville utforska hur det förhöll sig med den saken. Han klev därför upp i ett träd, som stod i närheten av åkern. När det blev natt kom en liten man och en kvinna samt ett barn. Mannen och kvinnan skulle ta av säd. Barnet lades på åkerrenen. Kvinnan sade till mannen: "Du skär för hand.

Jag gör band,  
och den lille som på ången sitter,  
skjuter ögonen ur den som i rönnen  
sitter.

När hon sagt detta kände skräddaren, att han var blind.  
Sen den dagen har aldrig åkern i Stångsmåla skurits av utan människohjälp. (K.A.)

4752

En man gick "varulv".

En man gick varulv. Han visste det inte själv. En dag upptäckte hans hustru, att mannen hade röda ulltrådar mellan tänderna. Pigan på gården hade röd underkjol. Hon talade nu om, att hon blivit överfallen av en varulv. Hustrun förstod nu, att hennes man var en varulv. "Du är ju en varulv," sade hon. När han själv fick reda på hur det förhöll sig med honom, var förtrollningen bruten.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

29

4752

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

30

Trollkunniga kvinnor.

En soldat var ute i kriget. Han höll sig till en trollkunnig kvinna i det främmande landet. En kväll sade kvinnan till soldaten, att hans ko hade kalvat därhemma och hon frågade, om han ville smaka råmjölkpannkakan eller kalvdansen. Soldaten tyckte väl att det kunde vara bra, men de behöver den nog därhemma, sade han. Kvinnan satte emellertid på en gryta på spisen och lade lock över. Om en stund skulle hon se efter hur hon lyckats. När hon lyfte på locket, såg hon, att grytan var full med klara dyngan. "Din käring", sade hon då till soldaten, "var lika klok som jag, hon rörde vid dyngan före hon rörde vid kalven." (I.J.)



Swedish  
Kongä bel  
Rimeryd s:ca

4752

Bergtagna av trollen.

Myrr. Trä Sandberg  
Rimeryd

1932

Trollen bergtog ibland barnsängskvinnor och hade dem sedan till att bära mat och dryck från människorna till trollen. Man såg inte de bergtagna, när de kommo för att stjäla emedan de hade en trollhatt på sig, som gjorde dem osynliga. Runt omkring Rottnen gick en sådan bergtagen och stal från bönderna. Hon kallades Taffsänkan. En dag var hon inne i en kvarn och stal säd. Hon stod just vid en kvarnskruv, när mjölnaren tömde en säck i denna, Mjölnaren slängde då ut med säcken, när han tömt och råkade därvid riva av trollhatten från Taffsänkan. Hon blev då synlig, och kunde därefter återvända till människorna. (J.G.K.)

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

31

En barnsängskvinna blev bergtagen av trollen. Tre nätter å rad försökte hon att komma in till sin man för att få stanna hos honom. Men han varken såg henne eller kunde släppa in henne. Då sade hon till honom, att han nästa gång, då hon knackade på hans dörr, skulle taga henne i hans byxor. Han lovade detta. Nästa kväll, när hon kom, höll han sina byxor i beredskap. Han hävade till med dem. Då såg han en låga flämma till. Han fångade lågan i byxorna. Det var hustrun. (A.O.)

Den heliga eken på Ulvsåkraholm.

33

På Ulvsåkraholm i Nöbbele finns en väldig ek. I denna slog en gång en jättefågel ned. Den var som ett moln. Djuren voro utsläppta. Fågeln tog en tjur och flög bort med den. Trädet ansågs heligt. När det faller skall Ulvsåkraholm brinna. (J.G.K.)

Amil.  
Kronja Rd.  
Rimneryd 1. m

4752

Amil. Tom Santberg  
Sigg stycke, Rimneryd  
Ber. av olika målare

Tomten på Ulvsåkraholm.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

34

1932

På Ulvsåkraholm hade man en gång en tomte.  
Han hade dåliga och lappade kläder. Husbonden gav honom en all-  
deles ny kostym. När tomten tagit på sig den, lämnade han går-  
den. En trädgårdsmästare hade stått vid ovannämnda ek just då  
tomten lämnade gården. Vid eken hade tomten stannat och sagt:  
"Nu är junkern för fin att sikta mjöl". Så hade han gått och  
aldrig visat sig mera. (J.G.K.)

4752

Skogssnuvan.

En dag när det åskade gick en fru förbi en gård. En gumma satt i dörren och spann. Eftersom det regnade, bad gumman frun att stiga in i stugan. Frun sade då: "Tag först bort korstippan, (sax) som ligger i dörren." Frun var skogssnuvan och kunde inte stiga över stål. Innan gumman hann taga bort saxen slog emellertid åskan ned och dödade fruntimret. Man såg nu, att det var ett troll. (I.J.)

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

35

*Smilant  
Kongens  
L. J. G. K.  
Lund  
1932*

4752

*uppt. J. Santberg  
Lund*

Oden.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

36

En man var ute och gick julanatt.

Det var på den tiden då man red och alltså inte hade vagnar. Han upphann av en ryttare, som frågade om han önskade rida med. Vandraren jakade tacksamt härtill och satte sig upp bakom ryttaren. Hästen satte av i galopp. Så hörde mannen något klinga till. "Nu tappade hästen en sko", sade han då till ryttaren. "Nej," svarade denne. "Det var bara hovarna, som slog emot kyrkspira". Då förstod mannen, vem han färdades med. Det var Oden. (J.G.K.)

4752

Glosen.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

37

Glosen eller "glofson" som den kallas här är nog inte samma väsen som kyrkogrimmen. Detta senare väsen känner man här inte vidare till. Däremot vet man att berätta om "glosen". Detta väsen är farligt att möta. Den som gick årsgång måste hålla benen i kors, när han under årsgången läste "fader vår" fram- och baklänges. Just i det ögonblicket han gjorde detta försökte nämligen glosen springa mellan benen på årsgångaren. (K.M.)

Den som gick till årsgång behövde inte gå till några kyrkor. O.J. berättar, att hans fars-fars bror gick årsgång åtminstone 30 gånger. Han gick då utifrån Rånnamålaö till korsvägen i Hultet, fortsatte därifrån till Flislycke vägs-käl samt till vägs-kälet vid Siggahult och gick sedan hem. Han fruktade "glosen", men såg henne aldrig.

(A.R.) omtalar följande om glosen: Ett par män körde till Karlshamn. Glosen var efter dem. De sågo henne långa springa av och an på vägen. Vid Horknaryd(?) blev den ene ohjälpligt sömnig. Han lade sig att sova. Glosen hade då förvandlat sig till en orm, som kröp in i den sovande mannen. När mannen

4752

vaknat fortsatte han sin avbrutna resa. Ormen låg kvar i magen. Nästa gång mannen reste till Karlshamn blev han också sömning på samma ställe som gången förrut. Han lade sig att sova. Även hans reskamrater pustade. Då sågo de en orm krypa ut ur munnen på bonden. Om en stund kom den tillbaka. Den hade då många andra ormar med sig. De syntes också ämna krypa in i mannen. Hans sällskap väckte honom, fast med stor svårighet och fick honom upp på vagnen. Man körde nu med hast ifrån platsen. Ormarna följde med och ringlade sig om hjulen. Man slapp dem slutligen. (A.R.)

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

38



4752

< Gloson.

En årsgångare mötte på Ingelsta-li ett väldigt hölass, som drogs av små råttor. Han steg på slädmedarna för att åka med ned för backen. När han steg av där nerom backen, som han trodde, gjorde han den upptäckten, att han hamnat ända nere i Hasselsta slätten i Blekinge. Det tog ett par dagar för honom att gå hem. (J.M.) >

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

39

4752

"Loppsoen".

J.G.K. berättar följande: En kvinna från Hullgården i Östra Torsås red till julottan. Hon hade emellertid råkat komma iväg för tidigt. Det var dock ljust i kyrkan. Där höllo de döda på att hålla sin julotta. Kvinnan gick in i kyrkan. Till en början märkte hon inget särskilt, men snart upptäckte hon till sin fasa att hon kände igen många döda av dem som voron i kyrkan. Då kom det fram en av de döda till henne och viskade i hennes öra, att hon skulle smyga sig ut. När hon kom ut skulle hon släppa sin kappa där. Hon gjorde så och slapp helskinnad ut. Nästa dag hittades kappan; den var sönderriven i tusen bitar. Det var "loppsoen" eller "lopson" som gjort det. Lopsoen vaktade kyrkan julanatt förklarade Krona; möjligen är loppsoen samma väsen som glosen.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

40